

2. zmena zákona o potratoch, vydaného tisoovskou vládou.

Na predlohe týchto zákonov poverenictvo pre zdravotníctvo má pracovať.

Napokon pán Strechaj žiadal, aby do tlačiarň boli dosadení naši spoľahliví ľudia, ktorí by mali dozor nad týmito dôležitými podnikmi a nemohol sa prípadne opakovať prípad tlačiarň ružomberských, ktoré po obsadení Ružomberka Nemcami začali tlačiť noviny s obsahom hanobiacim náš odboj.

Nakoľko viac sa o slovo nik nehlásil, pán predseda Dr. Šrobár poďakoval prítomným za účasť, program vyhlásil za vyčerpaný a dnešné zasadnutie za ukončené.

ASNR Bratislava. SNR, 1944, 6. zasadnutie SNR. Originál zápisnice. Strojopis, originál.

309

1944, september 19. [Londýn.] — Smernice hlavného veliteľa gen. S. Ingra s predpokladaným plánom ďalšieho vývoja operácií na Slovensku, zaslané rádiatelegraficky gen. J. Golianovi do Banskej Bystrice.

V

Ley:

Proniknutí Rudé armády na Slovensko a navázání styku s jejimi lehkými prvky¹ zabezpečuje na jedné straně situaci Vašich vojsk, na druhé straně Vás staví před další úkoly².

Dosavadní defenzivní charakter Vašich operací bude přiblížením se hlavních sil Rudé armády ustupovat do pozadí a nabývat postupně rázu výhradně ofenzivního. Je proto třeba předvídat přizpůsobení celkové sestavy a organizace této nové situací a připravovat přenesení těžiště sil výrazně na západ. Prostory, které jsou důležitým východiskem pro zahájení ofenzivních akcí v hlavních směrech, musí být pevně zajištěny.

Vedle bojových úkolů ofenzivních, které budou prováděny podle direktiv příslušného velitelství Rudé armády, je třeba připravit obsazení odtrženého slovenského území³.

V dalším pak, v rámci sloučené 1. čs. armády⁴, vystoupí do popředí ofenzivní akce ze Slovenska na Moravu.

Předpokládejte, že Vaše vojska budou materiálně vybavena velitelstvím Rudé armády a že bude možno provést mobilizaci na osvobozeném území v nejširším rozsahu.

Ingr

SÚA Praha. PMR-L, sign. Slov. nár. rada. Odpis. Strojopisný priepis.

¹ Ingr vychádzal z predpokladu rýchleho preniknutia sovietskej armády na Slovensko. Zdá sa, že smernice boli koncipované pod dojemom falošných zpráv z polovice septembra 1944, podľa ktorých predvoj sovietskej armády dosiahol Prešova. (VHA Praha. Západ I. HV Londýn, 9/3/1.)

² V slovenskom znení odpisu zrejme chybné preložené ako: „... situácia našich vojsk, na druhej strane zas stavia pred nové úkoly“. (SÚA Praha, b S 40-3/11, zprávy odoslané Vítovi a Leyovi, fotokópia.)

³ Šlo o územie, odtrhnuté od Slovenska po viedenskej arbitráži a pričlenené k Maďarsku.

⁴ Zlúčenou 1. čs. armádou sa myslela povstalecká armáda, rozšírená o podstatné časti 1. čs. armádneho sboru v SSSR a podriadená Viestovi. (Porov. dokument čis. 315 z 19.-20. 9. 1944 a čis. 411 z 11. 10. 1944.)

1944, september 19. [Banská Bystrica.] — Osobitný rozkaz náčelníka štábu veliteľstva mjr. 1. čs. armády J. Nosku s úlohami pre 3., 4. a 5. taktickú skupinu na zastavenie nepriateľského postupu do priestoru východne a severovýchodne od Handlovej.

Tajné.

Situácia:

4. skupina bojuje v priestore Brusno. V Handlovej je situácia nejasná, nepriateľ do večera dňa 18. septembra t. r. preniknul so svojimi hliadkami na výšiny záp. Handlovej.

V údolí Nitry preniknul nepriateľ niekoľkými tankmi údajne do Nem. Pravna. V dôsledku horejšej situácie nariaďujem:

Všetky jednotky 4. skupiny, ktoré ustupujú cez Handlovú—N. Lehotu vo smere na Sv. Kríž n/Hronom podriaďujem veliteľovi 3. skupiny.¹

Úloha skupín:

3. skupina:

- a) bezpodmienečne udrží priestor Nová Lehota a zamedzí tak preniknutie nepriateľa zo smeru Handlová—Sv. Kríž n/Hronom do údolia Hrona,
- b) venuje zvýšenú pozornosť nebezpečiu, ktoré hrozí priestoru Sv. Kríž n/Hr. zo smeru Handlová a Kremnica.

4. skupina:

- a) prehradením smeru Prievidza—Jalovec—Sklené znemožní nepriateľovi preniknutie do údolia Turca,
- b) bezpodmienečne udrží k. 847—626 Dúbrava — 614 Zborová — 630,
- c) prechody z Handlovej na Kremnicu t. j. k. 9[...] 962, 879 stráži.

5. skupina:

bezpodmienečne prehradí smery z Nem. Pravna do údolia Turca jak cez Majzel, Rudno, tak aj cez Gajdel—Kláštor pod Znievom.

Dostane: 3., 4. a 6. skupina.

Z rozkazu:
náčelník štábu VČSA
mjr. gšt. Július Nosko
mjr. Nosko.

VHA Praha, DO, Slovenské povstání, kart. 104. Přílohy k vojnovému denníku 19. 9. 1944. Strojopisný přepis. — Číslo 25 160 Taj./3 oddel. 1944.

¹ Rozkazom čís. 25 206 Taj./3. oddel. 1944 z 21. 9. 1944 došlo k zmene. Všetky jednotky sa mali ihneď vrátiť veliteľovi IV. skupiny do Kremnice.

1944, september 19. [Banská Bystrica.] — Nariadenie náčelníka štábu veliteľstva 1. čs. armády mjr. J. Nosku na presun armádnej zálohy do ohrozenej oblasti Handlovej.

Vec: Armádna záloha — presun.

Tajné.

Vzhľadom na neistú taktickú situáciu v priestore Handlová nariaďujem previesť presun nasledujúcich jednotiek zálohy VA:

- a) roty Francúzov (t. č. Sliač),
- b) roty parašutistov (t. č. Zvolen) a
- c) mot. del. batérie (t. č. Zvolen. Slatina)

do priestoru Sv. Kríž n/Hronom pod velením kpt. Vraždu.

Úloha: byť pohotový k zásahu jak vo smere na Handlovú, tak aj na Kremnicu, resp. na Žarnovicu.

Mot. del. batéria presunie sa po vlastnej ose a jednotky ad a) a b) autami (autobusmi), ktoré si vyžiada telefonicky kpt. Vražda na VA-3. oddel.

Presun prevedte *bezpodmienečne dnes do večera.*

Dostane: kpt. jazd. Vražda na vybavenie,
3. skupina na vedomie.

Z rozkazu:
náčelník štábu VČSA
mjr. gšt. Július Nosko.
mjr. Nosko

VHA Praha. DO, Slovenské povstání, kart. 104. Prilohy k vojnovému denníku 19. 9. 1944. Originál. Strojoepisný priepis. — Číslo: 25 161 Taj./3. oddel. 1944.

1944, september 19. [Banská Bystrica.] — Nariadenie náčelníka štábu veliteľstva 1. čs. armády mjr. J. Nosku veliteľstvám taktických skupín na obmedzenie početného stavu veliteľstiev a na zaradenie dôstojníkov do bojových jednotiek.

Vec: Reorganizácia štábov — nariadenie.

Tajné.

Po postavení štábov jednotlivých skupín uchytil sa veľký počet dôstojníkov vo štáboch týchto skupín a jednotky samotné zostali bez dobrých dôstojníkov.

Bojová hodnota skupín rovná sa len niekoľkým práporom (2—3) zosilným delostrelectvom, ich štáby sú však personálne tak vybavené ako štáby divízií. Takéto plynutie hodnotným veliteľským personálom za danej situácie je neprípustné, a preto nariaďujem:

velitelia skupín zrestringujú okamžite stav svojich štábov na minimum a taktó získaných dôstojníkov zaradia do bojových jednotiek.

Dostane: 1., 2., 3., 4., 5., 6. a let. skupina.

Z rozkazu:
náčelník štábu VČSA
mjr. gšt. Július Nosko.
mjr. Nosko

VHA Praha. DO, Slovenské povstání, kart. 104. Přílohy k vojnovému denníku 19. 9. 1944. Originál. Strojopisný přepis. — Číslo 25 181 Taj./3. oddel. 1944.

313

1944, september 19. [Banská Bystrica.] — Nariadenie náčelníka štábu veliteľstva 1. čs. armády mjr. J. Nosku veliteľom taktických skupín, týkajúce sa opatrení na zlepšenie morálky príslušníkov armády.

Vec: Kontrola mužstva — nariadenie.

*Dôverné.
Súrne.*

Pri prehliadkach som zistil, že mnoho mužstva či už *oblečeného*, alebo *neoblečeného* sa potuluje a povaluje po *posádkach, dedinách a krčmách*, kde popíjajú, zatiaľ čo na frontoch pár jednotlivcov krváca. Zväčša sa vyhovárajú, že sú od partizánov.

Velitelia skupín, posádok a práporov zariadenia *ihneď* prehliadky všetkých miest a dedín a do 22. 9. dajú pochytať všetkých dezertérov, povaláčov a ulievákov, ktorých potom zaradia do jednotiek. Aby posádky boli pod stálou kontrolou, zariadenie vo väčších posádkach (Brezno n/Hronom, Banská Bystrica, Zvolen, Kremnica, Turč. Sv. Martin) dôstojnícke hliadky, ktoré budú stále kontrolovať a chytať všetky osoby, ktoré sa neoprávnene potulujú v meste.

Od 20. 9. 1944 každý vojak a partizán musí mať legitimáciu, kto túto nemá a vydáva sa za partizána, musí byť považovaný za voj. zbeha — alebo povalača a podľa toho musí byť s ním naložené.

Veliteľ, v ktorého rayonu (oblasti) budú sa voľne pohybovať dezertéri a povalači, bude sám postavený pred vojnový súd pre neuposlušnosť rozkazu.

Dostane: 1., 2., 3., 4., 5., 6. a let. skupina.

Z rozkazu:
náčelník štábu VČSA
mjr. gšt. Július Nosko.
mjr. Nosko

VHA Praha. DO, Slovenské povstání, kart. 104. Přílohy k vojnovému denníku 19. 9. 1944. Originál. Strojopisný přepis. — Číslo: 10 855 Dov./3. oddel. 1944.

1944, september 19. Banská Bystrica. — Pokyny povereníctva SNR pre veci vnútorné okresným a miestnym národným výborom, ako pre-
vádzať osobné zmeny v školskej správe.

Predmet: Osobné zmeny v školskej správe.

Slovenská národná rada, Povereníctvo pre veci vnútorné žiada všetky okresné a miestne národné výbory, aby neprevádzali svojvoľne osobné zmeny v školskej správe a školských veciach.

Miestne a okresné národné výbory nech však podajú svoje návrhy ohľadne prípadných osobných zmien v školskej správe Slovenskej národnej rade, Povereníctvu pre školstvo a národnú osvetu, ktoré potom vydá príslušné pozbavujúce a poverujúce dekréty.

O čom uvedomte miestne národné výbory.

Povereník pre veci vnútorné:
Dr. Husák v. r.

OA B. Bystrica, pob. v Brezne n. Hr. F. OÚ Brezno nad Hronom, č. D 2876/1944. Cyklostyl.
Originál.

1944, september 19.—20.¹ Londýn. — Depeša hlavného veliteľa gen. S. Ingra náčelníkovi čs. vojenskej misie v SSSR gen. H. Píkovi. Ingr nariaduje prerokovať so sovietskym hlavným velením podriadenie 1. čs. armádneho sboru v SSSR a leteckého pluku veliteľovi 1. čs. armády a začlenenie 1. čs. armády pod sovietske operačné velenie.

Projednejte v dohode s gen. Viestem s ruským Vrchním velením:

1. Podřízení 1. čs. sboru v SSSR a leteckého pluku veliteli 1. armády:

Brigáda sboru a letecký pluk jsou již určeny k zasazení na území Slovenska. Podle příslibu ruského velení bude tam patrně zasazen i zbytek sboru. Bude proto logické, aby veliteli 1. armády byl podřízen celý 1. sbor i s leteckým plukem tak, aby všechny naše prostředky byly pod jedním velením.

Kdyby operačně bylo třeba použití sboru nebo jeho části mimo svaz 1. armády, podléhaly by ony odloučené části veliteli 1. armády v ostatních věcech mimo operační a materiální.

Po splnění úkolu 2. brigády na Slovensku bylo by dojednati její další použití do historických zemí.

2. Včlenění 1. armády do ruského velení:

1. armádu jako celek bude třeba včlenit do ruského velení po stránce operační a materiální. Podřízení v ostatních věcech čs. HV.²

¹ Na dokumente je poznámka, že depeša došla do Moskvy 20. a 21. 9. 1944.

² Podávajúc zpravu o situaci vo veliteľstve 1. čs. armádneho sboru v SSSR Píka v depeši

3. Čs. jednotky bojující na Slovensku je třeba vybavit potřebným materiálem. Předložte proto požadavek ruského velení, aby začalo s dodáváním válečného materiálu na Slovensko, jak požadováno našim telegramem č. j. 205 taj. 3 odděl. 1944, aby mohly být vybaveny doplňky jednotek a nové jednotky nutným materiálem.

Kromě toho projednejte dodávání proviantu, pokud nebude možné jej opatřit na Slovensku, zdravotnického materiálu a 50 000 souprav výstroje podle objednávky zhotoveného. NT sboru třeba přesunout co nejdříve na osvobozené území.

gen. Ingr.

VHA Praha. SSSR, Čs. voj. mise v SSSR, 3/3/1/c. Depeše došlé, 1944, čís. 803—812/21. Záznam dešifrovanéj došlej depeše. Strojopisný přepis.

316

[1944, okolo 20. septembra. Londýn.]¹ — Intimát čs. MNO s politickou zprávou dr. P. Drtinu o výsledku porád čs. vládněj delegácie s činiteľmi moskovského vedenia KSČ o otázkach Slovenského národného povstania, o odchode vládněj delegácie na povstalecké územie, o zmene vlády a odchode prezidenta Beneša na Slovensko.

Příloha k čj. taj.-štáb, 2. odd. 1944.

Relace prezidentu republiky:

Němec žádá o předání celkové zprávy o dosavadním jednání s poslanci v Moskvě:

Provedl ihned po příjezdu instalaci poradního sboru, ve kterém byli vedle delegáta a jeho zástupce političtí poradci, Drtina, Nižborský a Polák, z Moskvy Píka, Gottwald, Kopecký a Šverma. Několika porad se účastnil také delegát Slovenské národní rady Šmidke. Tento sbor se scházel skoro denně, byly v něm diskutovány hlavně věci slovenské. Podařilo se hlavně docílit, že denně jsme

z 24. septembra 1944 navrhoval ponechat gen. Svobodu veliteľom sboru a podal návrhy k otázkam, ktorých sa týkal 1. a 2. odsek Ingrovych príkazov z 19. a 20. septembra. Píka navrhoval: „Po sloučení fronty sovětské s naší frontou ve středním Slovensku všechny čs. vojenské útvary na frontě podřídit veliteli I. armády gen. Viestovi (to je místní slovenské a partyzánské útvary, 1. čs. sbor a let. pluk), který bude operativně podléhat Vrchnímu velení R. A. resp. veliteli fronty. Takto sbor bude vyňat z přímé podřízenosti Vel. R. A.“ (VHA Praha. SSSR, Čs. voj. mise v SSSR, 3/3/1/c.) V materiálu čs. vojenskéj mise v SSSR je uložený aj nedatovaný odpis Ingrovej odpovědi: „Na depeši ZOE-092671-44: K návrhu úpravy podřízení čs. jednotek: Váš návrh odpovídá tomu, co jsem vám uložil projednati s ruským velením v depeši 722/3 taj. odd. odeslané... Proto souhlasím s podřízením 1. čs. sboru a let. pluku veliteli 1. armády a s operativním podřízením 1. armády ruskému velení. Náhradní pluk a školy podřizují náčelníku vojenské mise do doby, než budou přemístěny na území ČSR. V citované depeši jsem Vám uložil projednati i otázku zásobování pro Slovensko a dodání 50 000 souprav výstroje. Uspěšně jednání a hlaste o výsledku. Ingr.“ (Tamtiež, 5/9.) K tejto problematike viď ďalej dokument čís. 411 z 11. 10. 1944.

¹ Intimát Drtinovej zprávy nie je datovaný. Vzhľadom na údaj o účasti Slánskeho na porade („včera pak dostavil se do něj Slánský“) možno usudzovať, že bola koncipovaná 14. alebo 15. septembra (porov. Fierlingerovu depešu — dokument číslo 285). Pokladáme však za vylúčené, že by zpráva prišla do Londýna niekoľko dní pred 20. septembrom a že by prezident Beneš zodpovedal otázky týkajúce sa zmeny vlády a jeho odchodu na Slovensko s 5—6-dňovým oneskorením. (Porov. Benešovu odpoveď z 23. 9. 1944, dokument čís. 342.)

dostávali podrobnou zprávu všech partyzánských oddílů. Sbor provedl neformálně koordinaci vojen. partyz. zpravodajství. Toho před tím nebylo, alespoň ne v celém rozsahu. Včera pak dostal se do něj Slánský, který podal jako člen partyzánského štábu podrobnou informaci o partyz. akci na Slovensku. Šel tak daleko, že podal podle mapy přesné umístění, počty a velit. jednotlivých oddílů. (Zprávu jsme poslali pro vládu.) Duch této zprávy byl československý, ovšem z hlediska státního. Porady přispěly ke vytvoření otevřené a přátelské nálady na obou stranách. Zejména příznivě je všude vítán rada Hála. V důsledku toho Němec jednal s Kopeckým a Švermou o dalším postupu s ohledem potřeby zásahu na Slovensku. Oba mu shodně oznámili, že jsou na Slovensko pozváni a že také pojedou. Němec je upozornil, že jejich samostatná cesta na Slovensko by mohla zneklidnit odpůrce národní fronty a poskytnouti důvod ke značné nedůvěře. Žádal, aby s ohledem na rozhodnutí vlády o tom, že političtí členové delegace mají odejít na Slovensko ve své vlastnosti [?] politické, byl odjezd proveden současně. Při hledání formální základny bylo hovořeno o tom, zda by místo tří poslanců (Šverma, Kopecký a Slánský) nemohli být jmenováni polit. poradci, aby tak i navenek i domů bylo provedeno stmelení zahran. akce v Londýně i Moskvě.

Poslanci prohlásili, že společný odjezd na Slovensko by byl i z jejich hlediska lepší. V podrobných dalších hovorech, kterých se pak účastnil Šverma, Kopecký, Slánský a Valo, bylo na jejich žádost upuštěno od hovoru o tom, zda by měli být jmenováni všichni, nebo alespoň někdo z nich poradci. Všichni shodně potvrdili společný názor všech, že to by dalo důvod k útokům naprosto nežádoucím, prohlásili závazně, že jim po dosavadních zkušenostech vyhovuje sice neformální, ale otevřený způsob dosavadních společných porad.

Vyslovili přání, aby tak jako kdysi s Vámi, mohli i nyní projednati aktuální politické problémy. Mají za to, že je třeba ihned rozhodnouti, za jakých okolností má být vytvořena nová vláda. Soudí shodně, že osvobozením Slovenska nebo jeho větší části je dán předpoklad pro novou vládu.

Mají za to, že Vy máte ihned přijet na Slovensko, pravděpodobně do Žiliny, kde by Vám byl dán k dispozici zámek v okolí. Pak byste měl pověřit někoho sestavením vlády, a to tak, že by eventuelně až do osvobození Čech byla buď volná místa, anebo po osvobození Čech by byla vláda rekonstruována. Mají za to, že nyní po sovětské ofenzivě na Duklu bude třeba, aby vládní delegace šla tímto směrem.

Podle jejich mínění vládní delegát má představovat autoritu centrální vlády. Slovenská národní rada má se starati o nacionální otázky slovenské. Protože však uznávají námitky Němce, že jejich odjezd na Slovensko, osvobozené Slováci, by mohl zavdati důvod k nedůvěře, navrhují sami, aby jeden člen politické delegace (Hála) šel se Švermou a Slánským na toto území Slovenska a byl současně koordinačním bodem příští spolupráce vládního delegáta s Národní frontou. Němec toto řešení nedoporučuje, aby delegace nebyla rozdělována.

Za účelem probrání všech těchto věcí, které byly zatím heslovitě zmíněny, byla přijata zásada, že se na ní [?] budeme scházeti ve formaci: vládní delegát, političtí poradci, 4 poslanci a Drtina. Ten byl přímo navržen jimi. Němec měl z hovorů pocit veliké důvěry jich k Vám, opravdovou snahu dohodnout se ve všem a naprostou neústupnost ve věci slovenského národa.²

² V nedatovanom koncepte(?) zprávy pre Beneša, pravdepodobne z prvej polovice septembra, zhrnuje Drtina výsledky rozhovorov s činiteľmi moskovského vedenia KSC a uzatvára: „Poměr k Vám velmi srdečný. Jediná věc je předmětem stálých konfliktů: problém národnostní. Komunisté trvají se vši rozhodností na principu slovenského národa se všemi důsledky pro stát. Ve věřejší rozpravě s Kopeckým a Švermou vyslovovali tito obavy, aby nevhodným postupem z Londýna nebyl vytvořen předpoklad pro roztržku mezi partyzány a částí slovenského vojska a druhou částí slovenského vojska. Slovenský problém bude zatěžkávací zkouškou spolupráce s nimi. Žádný jiný. Ve všech druhých otázkách jsou pro dohodu až do krajnosti.“ (SÚA Praha, E 22-12-15/599-600. Strojopis, originál. Bez čísla a bližšieho označenia.)

Prosím proto o Vaše pokyny, protože ve věci nové vlády výslovně chtějí znát Váš názor. 537

Dratina.

SÚA Praha. E 22-12-15/596-598. Originál — odpis(?). Strojopisný priepis.

317

1944, september 20. [Londýn.] — Depeša predsedu čs. vlády msgre. J. Šrámka a ministra dr. H. Ripku predsedovi SNR dr. V. Šrobárovi so žiadosťou o informácie o zložení a funkcii Slovenskej národnej rady a so stanoviskom k vzťahu čs. vládných orgánov v Londýne a SNR, zaslaná rádiotelegraficky do Banskej Bystrice.

Vláda přijala s velikou radostí na vědomí, že jste se ustavili v Slov. Nár. Radu a upřímně Vám všem přeje všeho zduaru ve Vaší těžké a odpovědné práci. Dosud nám nejsou jasny některé věci, proto prosíme o zprávu:

1. Dosud ve všech veřejných projevech i vládních dekretch a výnosech mluvilo se o Nár. výborech. Rozumíme správně, domníváme-li se, že Slov. Národ. Radou, jak se nazýváte, máme rozumět Zemský národ. výbor slovenský? Byli bychom vám povděční, kdybyste přijali název Národního výboru, který už také zdomácněl v zemích českých.

2. Prosím sdělte, jaké úřady zřizujete. Máme za to, že zřizujete ty zemské úřady, kterých třeba pro organizaci správy na Slovensku.

3. Prosíme Vás, především z důvodů mezinárodních, abyste všude tam, kde je třeba formálního souhlasu presidenta nebo vlády, nebo formálního rozhodnutí presidenta nebo vlády, nehrozí-li škoda z prodlení, včas nás informovali, aby se ve všem postupovalo v duchu platné ústavy z roku 1920. Nyní velmi záleží na tom, aby se všude vědělo, že mezi vámi a námi je úplná shoda. Jen tak můžeme bezpečně a s úspěchem zajišťovat mezinárodní potřeby jak slovenské, tak i celé republiky.

4. Prosíme vás, sdělte nám všechna jména a složení Slov. Nár. Rady a jejího předsednictva.

Šrámek — Ripka.

SÚA Praha. PMR-L, sign. Slov. nár. rada. Odpis. Strojopisný priepis.

1944, september 20. [Londýn.] — Depeša ministra dr. H. Ripku čs. veľvyslanectvu v Moskve s odkazom ministra dr. J. Stránskeho a prezidenta Beneša pre F. Uhlířa v záležitosti obnovenia národnosocialistickej strany na Slovensku.

Tajné.

Prosím, odevzdej Uhlířovi¹ tento vzkaz: Na upozornění, že čs. socialisté nejsou zastoupeni v Slovenské Národní radě, pan prezident poslal Slovenské Národní radě podrobný výklad.² Konstatuje, že nikdy nerozhodoval o zastoupení v domácích organizacích odbojových, protože to musí být rozhodováno jen osobami a stranami domácími. Dále pan prezident praví: „Nikdy jsem zásadně nerozhodoval o žádném politickém a osobním zastoupení v domácích organizacích odbojových, nemaje ani možnosti, ani práva, ani vůle věci ty z ciziny komukoli diktovat. To musí býti rozhodnutí jen osob, skupin a stran domácích.

Odpovídal jsem jen jednou asi před půldruhým rokem na vzkaz inž. Slávikovi a Pecholdovi, kteří se mne dotazovali, zdali mají v odboji spolupracovat s některými slovenskými právními skupinami. Odpověděl jsem jim, že nemám námitek, aby spolupracovali za války ať s levými, či pravými, že však já osobně bych si přál, aby po válce se vytvořily jen tři strany: levá, pravá a centr.³ Totéž jsem pak prohlásil veřejně ve Státní radě v Londýně dne 3. 2. 1944.

Tím nemělo však býti ničemu prejudikováno, neboť rozhodnutí o tom musí učinit lid, masa a každá strana sama. Kdyby tudíž z této mé odpovědi byl někdo vyvozoval závěr, že strana československých socialistů nemá býti v našich odbojových organizacích na Slovensku zastupována, byl by to závěr nesprávný. Já sám osobně nemám práva žádné podobné rozhodnutí učinit a také jsem je neučinil. Nesmí se také zapomínat, že strana československých socialistů byla nejsilnější stranou v Čechách, v Praze a v Brně a bude jí patrně nežli dojde po válce k definitivním formacím stranickým v celé Republice zase.

Nechtěje, aby z mých vzkazů vznikla nedorozumění, sděluji Vám tato fakta, a aniž bych se vměšoval do věcí ryze stranických a vnitřních u Vás doma, prosím Vás, aby věc byla přezkoumána a podle skutečných poměrů a v zájmu věci, jednoty a spolupráce všech odbojových faktorů upravena.

Činím tento vzkaz na žádost poslance Uhlíře a ministra Stránskeho a Ripky, kteří mají obavy, aby se vnitrostranické věci na Slovensku nebo v Čechách nekomplikovaly nějakým podobným nedorozuměním. Dr. Edvard Beneš.”

Žádáme Uhlíře, aby o tomto stanovisku páně prezidentově, jakož i o jednomyslném stanovisku celé naší skupiny, jak je už zná,⁴ informoval Němce, Gottwalda a všechny ostatní politické činitele, s kterými je v Moskvě ve styku. Stránský.

Ripka.

AMZV Praha. Depeše odeslané, 1944, čís. 2351 (Mos. 254). Nešifrovaný záznam (?) odoslanej depeše. Strojopisný priepis.

¹ Porov. dokument čís. 225 z 2. 9. 1944 a pozn. 1 k dokumentu čís. 281 z 13. 9. 1944.

² Tento Benešov odkaz poznáme z odpisu rádiogramu, datovaného 20. 9. 1944 (SÚA Praha, b S 40-3/106—107, zprávy odoslané Otovi). Má šest odsekov, číslovaných 1—6. Druhý až šiesty odsek je celkom zhodný s nasledujúcim textom („Nikdy jsem zásadně nerozhodoval...“ až po „Dr. Edvard Beneš“). Prvý odstavec Benešovho odkazu SNR znie takto: „1. Bol som upozornený z Moskvy posl. Uhlířom, že vraj SNR nedala zastúpenie čs. socialistom, pretože som si to vraj ja neprial, alebo som to zakázal. Prosím, aby ste vzali na vedomie, že ak je tomu tak, bolo by to veľké nedorozumenie.“

³ Benešov odkaz Pecholdovi a Slávikovi viď dokument čís. 23 z 15. 9. 1943.

⁴ Porov. pozn. 2 k dokumentu čís. 225 z 2. 9. a dokument čís. 281 z 13. 9. 1944.

1944, september 20. [Londýn.] — Depeša ministra dr. H. Ripku čs. veľvyslanectvu v Moskve s odkazmi sociálnodemokratických činiteľov londýnskej čs. emigrácie pre sociálnodemokratických členov vládnej delegácie a predstaviteľov sociálnej demokracie na Slovensku.

Tajné

Prosím, odevzdej adresátům níže uvedené čtyři vzkazy:

1. *Pre Františka Němca.*

Všetkých srdečně pozdravujeme. Za informace děkujeme. Situácia v Londýne na túto dobu dobrá. Slovenské povstanie má dobré účinky. Jednota skupiny sociálnodemokratickej uchovaná. Súdruh Bechyně prehlásil, že proti vláde nebojuje vtedy, keď vláda stojí na čele národnej revolúcie, ale že ju plne podporuje. Širšia porada zvolaná na prvého októbra do Londýna. Blok dosiaľ nepracuje, ale je nádej, že v niekoľkých dňoch začne pracovať. Rámcový návrh na zariadenie národných výborov doma, ktorý si poslal po dohode so súdruhmi Gottwaldom a inými, vláda schválila jednomyseľne a dostáva sa k prejednávaniu v Štátnej rade. Vo vláde spolupráca ľavice veľmi dobrá. Teší nás, že Tvoje rozhovory so súdruhmi Gottwaldom, Švermom a Kopeckým mali pozitívny výsledok. Je škoda, že sme jeden od druhého tak ďaleko, veľa vecí by sa dalo vzájomne vysvetliť a vzájomne dohodnúť a práca by šla veľmi dobre dopredu. Prajeme si úprimnú spoluprácu nie len teraz, keď národ bojuje, ale i po oslobodení národa na budovaní novej obnovenej Československej republiky. Problém národný, národ český a národ slovenský alebo národ československý nesmie byť v žiadnom prípade na újmu spolupráce. Viem, že nacionalistické povedomie na Slovensku veľmi stúplo a máme z toho radosť. Československá republika bude našim spoločným štátom s jednou centrálnou vládou v Prahe a s jedným zákonodarným snemom v Prahe so značnou decentralizáciou správy štátnej, a to i v otázkach zákonodarných, pokiaľ ide o veci významu regionálneho. Ovšem to sú problémy, o ktorých sa dohodneme doma. Prajeme Ti, milý Františku, dobrého úspechu a stáleho zdravia. Pozdravuj v Československu všetkých a odovzdaj naše pozdravy všetkým. Porada hospodárskych ministrov dnes schválila návrh na prechodné opatrenia v otázkach hospodárskych. Retribučný zákon bude definitívne prejednaný vo vláde tento týždeň. Inak naša línia je pevná a nezmenená.

Ján Bečko,
Václav Majer.

2°

2. *Pre Františka Němca a Bohumila Laušmana.*

Súdruhovia Bečko a Čaplovič vzkazujú, že dopis, ktorý súdruh Čaplovič odovzdal v Londýne pri odchode domov súdruhovi Laušmanovi pre jeho osobnú potrebu, opravujú a dopĺňujú takto: Našu dôveru požívajú jednakou mierou oba súdruhovia, tak František Němec ako aj Bohumil Laušman a žiadame ich, aby vo všetkých otázkach pri ich ťažkej zodpovednosti pracovali spoločne. S našou pomocou môžu plne počítať.

Ján Bečko,
Dr. Ján Čaplovič.

3. *Pre Bohumila Laušmana.*

Na telegram poslanca Laušmana¹ odpovedáme nasledovne:

¹ Laušman poslal prostredníctvom veľvyslanectva do Londýna 14. 9. 1944 nasledujúci odkaz:

Ďakujeme za zprávy a všetkých srdečne pozdravujeme. Zloženie Slovenskej národnej rady nie je nám dosiaľ úplne známe. Šoltész dobrý, u Horváta nevieme, o ktorého ide. Vysvetli, či je to Jozef Horvát z Kremnice alebo druhý. Kapinajova skupina, i keď je malá, má svoje zásluhy o prácu v podzemnom hnutí v najťažších dobách a treba jej poradiť, aby sa zapojila do práce bez ohľadu na prípadné názorové diferencie. V tejto dobe ide o národnú jednotu a svornú spoluprácu preto, aby Nemci, kolaboranti a zradcovia mohli byť čo najrýchlejšie porazení. Pozdravný kábel, keď už bol poslaný súdruhom na Slovensko, tak mal byť poslaný nie len Laušmanom, ale i Němcom spoločne. Treba zachovať za každých okolností jednotu.

Ján Bečko.
Dr. Ján Čaplovič.

4. Pre Dr. Šoltésza a Horváta,² členov Slovenskej národnej rady v Banskej Bystrici a pre Daniela Ertla vo Zvolene.

Dňa 13. septembra 1944 došla zpráva:

Komunistická strana (predseda Šmidke) sa spojila s vedením sociálnodemokratickej strany a utvorila jednu stranu pod menom: Komunistická strana Slovenska. Sedemnásteho septembra 1944 mala mať manifestačný sjazd v Banskej Bystrici. K tejto zpráve konštatujú Ján Bečko a Dr. Ján Čaplovič, že sme všetci pre jednotné robotnícke hnutie. Ovšem tu prevláda názor, že celkovému zjednoteniu má dôjsť až po oslobodení Republiky. Preto k udalosti tejto nezaujímame dnes žiadné stanovisko. Prosíme Daniela Ertla, aby nám podal zprávu,

a) či ide o zjednotenie komunistickej strany s vedením pre Slovensko so sociálnodemokratickou stranou a s vedením pre Slovensko? — alebo

b) či ide o zjednotenie komunistickej strany s vedením sociálnodemokratickej strany bývalého zvolenského kraja?

Ďakujeme za informáciu. Všetkých srdečne pozdravujeme.

Ján Bečko.
Dr. Ján Čaplovič.

Ripka.

AMZV Praha. Depeše odeslané, 1944, čís. 2356 (Mos. 255). Nešifrovaný záznam(?) odoslanej depeše. Strojopis, originál.

„Pro Čaploviče od Laušmana. Všem srdečné pozdravy. Jsme ve stálém styku se Slovenskou národní radou. Jsou v ní soudruzi Šoltész a Horváth. Jedná se o doplnění. Kapinajova skupina je bezvýznamná a stojí stranou. Zdá se, že tábor hájící svébytnost slovenského národa je ve zdrucující většině. Totéž je i ve zdejších slovenských jednotkách. Myslím, že se to bude muset respektovat. Dnes došla zpráva, že se připravuje společný sjezd slovenských komunistů a soc. demokratů za účelem sjednocení. Ukazuje se, že politika obou směrů je naprosto státotvorná a má na zřeteli co nejužší svazek Čechů a Slováků. Proto každé obavy a pochybnosti v tom ohledu můžete kategoricky odmítnout. Ve smyslu usnesení poslední konference poslal jsem našim soudruhům pozdravný kábel.“ (AMZV Praha. Depeše došlé, 1944, čís. 2050, Mos. 273.)

² Šlo o Ivana Horvátha.